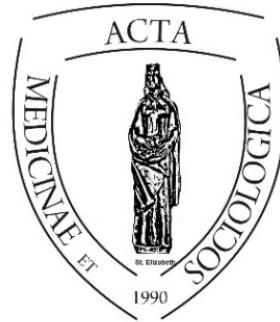

UNIVERSITY
OF DEBRECEN

FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 6.
2015

Megélhetési nehézségek és nélkülözés a Nyíregyházi járásban

Szilicsány Éva Panna

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Bevezetés

A Nyíregyháza város életminősége – Háztartáspanel vizsgálat negyedik hullámával azonos időszakban, a Nyíregyházi járásban végzett kérdőíves lekérdéssel lehetővé vált a Nyíregyházi járást alkotó településekre is mintegy kiterjesztve, a megélhetési nehézségek, az anyagi depriváció jelenlétét vizsgálni. Ez nem csupán a járásban, a Nyíregyházát körülvevő településeken és a járásszékhelyen jelenlévő nélkülözés feltárására nyújtott lehetőséget, hanem Nyíregyháza relatív helyzetének, eddignél pontosabb megítélését is segítette, hiszen a járásra és a településekre vonatkozó mérési eredmények, valamint az EU-SILC Magyarországra vonatkozó adatai együttesen, új viszonyítási alapokat teremtenek.

A tanulmány azt mutatja be, hogy a megélhetési nehézségek és nélkülözések egyes tényezői milyen arányban érintik a Nyíregyházi járásban élőket, ezek halmozódása miképpen jelenik meg anyagi deprivációként és a társadalmi kirekesztődés kockázatát magában hordozó súlyos anyagi deprivációként. A pontosabb helyzetkép kialakításához elengedhetetlenül szükségesnek mutatkozott rávilágítani a járáson belüli megoszlásokra, valamint a Magyarország – Nyíregyházi járás – Nyíregyháza – települések viszonylataiban az egyes relatív helyzetek ábrázolására. S végezetül, miután a jövedelmi szegénység és az anyagi depriváció egyazon társadalmi jelenségre, a szegénység mérésére, meghatározására szolgál, de különböző aspektusokból, így a közöttük felsejlő összefüggésekre is kísérlet született.

A Háztartáspanel előző hullámának mérési eredményeire alapozva azt feltételeztem, hogy a Nyíregyházi járásban nélkülözők és a súlyos anyagi depriváció

mentén a társadalmi kirekesztettség kockázatával élők aránya feltehetőleg magasabb lesz a magyarországi átlagoknál, s ezen belül, Nyíregyházához viszonyítva, rosszabb helyzetek tárulhatnak fel a járás településeire vonatkozóan. Miután az EU-SILC 2014-es adatsorai szolgáltak az országos átlagok forrásaként (EU-SILC, 2014), így az összehasonlíthatóság biztosítására, az anyagi depriváció elemi és összetett indikátorai, illetve a jövedelmi szegénység, az Európai Unió definícióit követve kerültek meghatározásra elemzésben.

1. Anyagi depriváció – definíciók, érvek, szempontok

A depriváció a szegénység többdimenziós, relatív megközelítési módja. Definíciója Peter Townsend nevéhez fűződik:

„Egyénekről, családokról és a népesség egyes csoportjairól akkor mondhatjuk el, hogy szegénységben élnek (azaz, hogy az objektív relatív depriváció helyzetében vannak), ha nem rendelkeznek elegendő forrással ahhoz, hogy úgy táplálkozzanak, olyan tevékenységekben vegyenek részt és olyan életfeltételekhez, és javakhoz jussanak, amelyek társadalmunkban szokásosak, vagy legalább széles körben elfogadottak és helyeslésre találnak. Az átlagos egyénhez vagy családhoz képest annyival szűkösebbek a rendelkezésre álló források, hogy ténylegesen kirekesztődnek az átlagosan elterjedt életmódokból, szokásokból, tevékenységekből. (Townsend, idézi Ferge, 1991:188)

Az elmélet szerint egyrészt az objektív relatív depriváció olyan hátrányok halmozódása, ami az átlagtól való leszakadást, lemaradást jelenti. Másrészt, olyanok is depriváltak számítanak, akik jövedelmük szerint nem szegények, illetve akik csak jövedelmük szerint depriváltak, más szempontok szerint a társadalmi átlag elvárásai szerint élnek, vagyis anyagi és nem anyagi megfosztottságra utal. (Péter, 2006)

Az anyagi megfosztottság, depriváció az, mely leginkább kapcsolható a jövedelmi szegénység méréséhez, hiszen egyazon jelenség két oldalát vizsgálja, és nem csupán a mérés pillanatában meglévő helyzetek, hanem a tartós jövedelmi szegénységből fakadó nélkülözések mérésére is alkalmas. (Havasi, 2006, 2008; Spéder, 2002)

De mit takar a fogalom? Havasi (2006) megfogalmazása szerint az anyagi depriváció a megélhetési nehézségek különböző típusainak összessége, melynek objektív dimenzióit több csoportba sorolva a nélkülözést, megfosztottságot igen jól szemlélteti. Ezekből kettőt emelnék ki. Az egyik az alapvető szükségletek kielégítetlensége, mint fűtés, élelem, lakásfenntartás. A másik a tartós fogyasztási cikkek szűkössége. Ezt a szempontrendszert követi néhány pénzügyi nehézséget takaró indikátorral kibővítve az Eurostat EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) vizsgálata is, melybe az anyagi depriváció és összetett indikátora, a súlyos anyagi depriváció mérése az Európa 2020 Stratégia indulásával került előtérbe, mint a szegénység és társadalmi kirekesztettség egyik kockázati tényezője. Az anyagi depriváció méréséhez kilenc elemi indikátor és az ebből képzett összetett indikátor került meghatározásra. (Guio, 2009; Fusco-Guio-Marler, 2010) Az egységes indikátor-rendszer azonban nem csak az uniós tagállamok adatainak összehasonlítására szolgálhat, hiszen ezt alkalmazva hazai adatfelvételek és mérések

is születtek. Példaként érdemes megemlíteni a TÁRKI kutatásaiból Gábos András, Szívós Péter és Tátrai Annamária munkáit (2013, 2015), melyekben egymás mellett jelenik meg a szegénység a jövedelem és az anyagi depriváció vizsgálata mentén.

A fenti meghatározások, érvek és szempontok összegzéseként az anyagi depriváció, mint mérési módszer, alkalmasnak kínálkozik a szegénység és társadalmi kirekesztettség többdimenziós vizsgálatára. Ezt nem csupán az alapvető szükséglet hiányok és tartós anyagi javak indikátorai biztosítják, hanem a definíciójából következő előnye is, miszerint alkalmas a tartós jövedelmi szegénységből származó nélkülözések mérésére is. Vagyis a jövedelmi viszonyok szerinti fekete–fehér képet kiegészíti néhány szürke árnyalattal, melyek együtt alkotnak komplex helyzetjelentést a szegénység, nélkülözés és kirekesztettség különféle megjelenési formáiról.

2. A vizsgálat körülményei, definíciók és változók

A kérdőíves vizsgálat azonos tartalommal és itemekkel történt, ami Nyíregyháza esetében a panelvizsgálat 4. hullámát is jelentette egyben. A Nyíregyházi járást négy város (köztük Nyíregyháza, mint járásszékhely) és 11 község alkotja (Malakucziné, 2015), melyek közül két település (Szabolcs és Tiszanagyfalu) esetében nem történt adatfelvétel. Az elemzés során az adatok, „Nyíregyháza”, „Települések”, „Járás” elemzési egységként kerültek megjelenítésre, ahol a járás magában foglalja a járásszékhelyet és a járáshoz tartozó, válaszadó településeket; Nyíregyháza magába foglalja a város közigazgatási területén válaszadókat; a települések pedig magába foglalja a járáshoz tartozó, válaszadó településeket, a járásszékhely kivételével.

Az összehasonlíthatóság biztosítása prioritást élvezett, így az európai uniós definíciókat követtem az anyagi depriváció elemi, illetve összetett indikátorainak meghatározásakor. Az elemi indikátorok két csoportba sorolhatóak aszerint, hogy pénzügyi, megélhetési nehézségekre, vagy tartós anyagi javak hiányára vonatkoznak. A kilenc elemi indikátor a következő: előfordult lakhatással kapcsolatos hátralék; nem engedhetik meg maguknak: a lakás rendes fűtését; váratlan kiadás fedezését; húsfogyasztást kétnaponta (ide értve a halat, vagy a hússal egyenértékű fehérjét); egy hét nyaralást az otthontól távol; anyagi okok miatt nincs: színes TV; mosógép; autó; telefon. A kilenc változó halmozódásának számától függően két összetett indikátor került meghatározásra. Anyagi depriváció: a legalább három elemi indikátor szerinti nélkülözés, megfosztottság. Súlyos anyagi depriváció: a legalább négy elemi indikátor szerinti nélkülözés, megfosztottság (Fusco-Guio-Marlier, 2010.)

Az egyes elemi indikátort magába foglaló változók akkor kerültek deprivációként értékelésre, ha a hiány kényszerű képtelenségből fakad, figyelmen kívül hagyva az egyéb okokból adódóakat. Az elemi indikátorok többsége közvetlenül kinyerhető volt az adatbázisokból, két kivétellel. Összevont változók létrehozására volt szükség a telefon hiányának, illetve a lakhatással kapcsolatos hátralék előfordulásának vizsgálata esetében. Az előbbinél a vezetékes és a mobiltelefon hiányának összevonása és/vagy logika szerint történt. E logikát követve, de többszörös összevonással állt elő a lakhatással kapcsolatos hátralék előfordulását vizsgáló tétel,

mely esetben lakhatással kapcsolatosnak tekintendő a lakbér, lakás törlesztő részlete, közös költség, közüzemi díj, illetve a lakhatást közvetve befolyásoló fogyasztási hitel és pénzkölcsön megfizetésében előforduló hátralék.

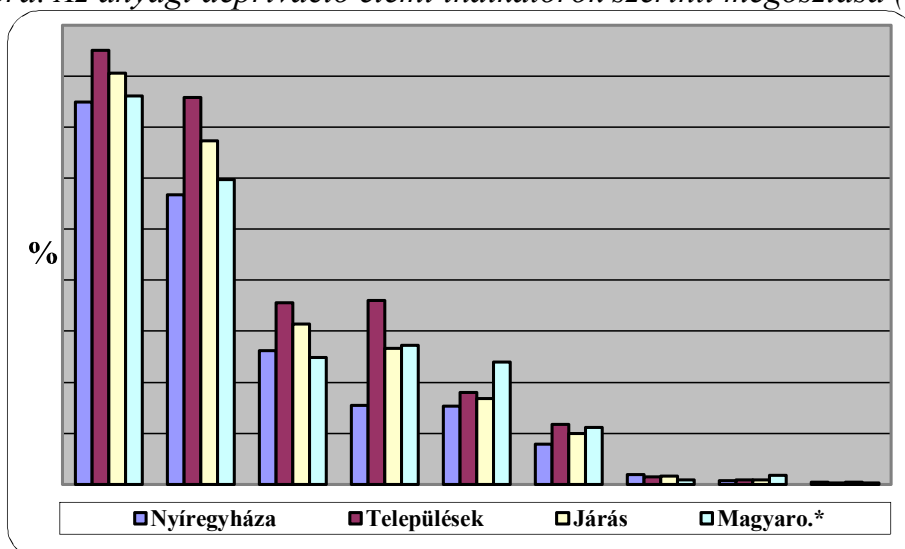
A jövedelmi szegénység meghatározásakor szegénynek tekintetem a relatív, medián, ekvivalens jövedelem 60%-nál kevesebb jövedelemmel rendelkezőket, az OECD2 ekvivalencia skála alkalmazása mellett, ahol a háztartás első felnőtt tagjához 1,0; további felnőtt tagjához 0,5; gyermekhez 0,3 érték került hozzárendelésre. Itt érdemes megjegyezni, hogy az összes, havi nettó jövedelemre vonatkozó kérdésre a válaszadási hajlandóság igen csekély volt mind a város, mind a járás egyéb településeinek vonatkozásában, így a jövedelmi szegénység számítása, valamint a jövedelmi szegénység és anyagi depriváció összefüggéseinek vizsgálata esetében az igen alacsony elemszám miatt számolni kellett az adattorzulás lehetőségével. Továbbá, rögzítésre méltó az is, hogy a relatív jövedelmi szegénység és az anyagi depriváció a szegénységben élők eltérő körét és számát ragadja meg, bár átfedések is felfedezhetőek.

3. Kutatási eredmények

3.1 Az anyagi depriváció tényezőinek megoszlása

A jólét minőségéről, az életkörülményekről sokat elárul számunkra az anyagi depriváció elemi indikátorainak eloszlása, hiszen minél nagyobb arányban vannak jelen az alapvető szükségletek hiánya, mint élelem, fűtés, lakhatás szűkössége, bizonytalansága, annál inkább valószínűsíthető a pénzügyi nehézségek és a tartós anyagi javak hiánya is. Ezt szem előtt tartva vizsgáljuk meg, hogy a Nyíregyházi járásban élők mely dimenziók mentén különböznek leginkább.

1. ábra. Az anyagi depriváció elemi indikátorok szerinti megoszlása (%)

Forrás: saját számítások, 2015; EU-SILC, 2014

Az 1. ábrán azt figyelhetjük meg, hogy az anyagi deprivációs tényezők által jelzett megfosztottságok elsősorban a pénzügyi nehézségek, azon belül is leginkább a

tartalék képzés területén jelennek meg, mint a váratlan kiadás és egy hét nyaralás fedezésének képtelensége. Jelentősnek mondhatjuk az alapvető szükségletek kielégítetlenségét is, ami a nem megfelelő táplálkozásban, illetve az előforduló hátralékokban jelentkeznek, ha ez utóbbit nem csupán pénzügyi nehézségnek tekintjük, hiszen elsősorban a lakás rezsijével és megtartásával kapcsolatos hátralékokat takarja, ami a lakhatás bizonytalanságának kockázatát is jelenti egyben. Az alapvető szükségletek közül a lakás megfelelő fűtése látszik kevésbé problémásnak. Tartós anyagi javakkal pedig a mért népesség többsége rendelkezik, bár az autó kivételt képez, amit talán nem nevezhetnénk meglepőnek, hiszen olyan tartós fogyasztási cikk, ami viszonylag nagyobb befektetést igényel, és fenntartása is költségesebbnek tekinthető a többinél.

De nézzük a konkrét eloszlási értékeket: a járásban élők túlnyomó többsége nem képes váratlan kiadást fedezni (80,6%), és nem engedheti meg magának az évenkénti egy hetes nyaralást az otthonán kívül (67,3%). Vagyis egy váratlan élethelyzet, káresemény hirtelen bekövetkezéssel nem csupán annak megoldása ütközik nehézségekbe, de nagy valószínűséggel egyben megélhetési nehézségeket von maga után a megkérdezettek életében. A hátralék előfordulása 31,4%-ban van jelen, vagyis a járásban élők több mint egyharmadánál legalább egyszer előfordult, hogy nem tudta kifizetni a lakás rezsijéhez tartozó költségek valamelyikét, és/vagy a lakbért, és/vagy a lakás törlesztő részletét, vagy a lakhatást közvetve érintő kölcsönt. Ha elfogadjuk, hogy ez az indikátor nem csupán pénzügyi szűkösseget takar, hanem a lakhatás bizonytalanságát is jelezheti, akkor a 30%-ot meghaladó arány nyugtalanító lehet. Hiszen a lakhatás lényeges emberi szükséglet. (Szoboszlai, 2015) További aggodalomra adhat okot a lakás rendes fűtésének 10%-ban megjelenő képtelensége, ugyanis ez az arányszám azt jelenti, hogy a Nyíregyházi járásban minden 10. lakos, köztük gyerekek, idősek, betegek fáznak az otthonukban.

Az 1. ábrán az is világosan látszik, hogy a járási adatok megoszlása Nyíregyháza és a járás többi települése között jelentős egyenlőtlenséget mutat, bár a tartós anyagi javak közötti eltérés talán igen csekélynek is tekinthető a megélhetési nehézségek közötti, több százalékpontos eltérésekhez képest. Amíg Nyíregyházán a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 75,0% és nem engedheti meg magának az egy heti nyaralást a mért népesség 56,7%-a, addig a járás többi településén ez 85,1%-ban, illetve 75,9%-ban van jelen. A hátralék előfordulása 26,2%, a hús/hal fogyasztásának hiánya kétnaponta 15,4%, és a lakás nem kielégítő fűtése 7,9% a járásszékhelyen, a járás többi településének átlagában ez rendre 35,6%, 36,0% és 11,7%. A járás településeinek ilyen arányú lemaradása érhető tetten abban is, hogy a járási mérőszámok elsősorban a pénzügyi nehézségek területén elmaradnak az országos átlagtól. Amíg Magyarországon a tartalékképzést tekintve a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 76,1% és a nyaralást a népesség 59,8%-a nem tudja fedezni, addig ez járási szinten rendre 80,6%, 67,3%. A hátralék előfordulása is hasonló képet mutat, Magyarországon átlagosan 24,9%-ban van jelen, míg a Nyíregyházi járásban ez 31,4%

Összességében tehát elmondható, hogy a mérés során a járási adatokban megmutatkozó lemaradás, a nélkülözők magasabb aránya a Magyarországi átlaghoz

viszonyítva annak köszönhető, hogy a járást alkotó, kisebb települések és az ott élők helyzete sokkal rosszabbnak ítéltető meg a járásszékhely, vagyis Nyíregyháza lakosainak életkörülményeihez képest.

3.2 A megélhetési nehézségek halmozódása

Az anyagi depriváció elemi tényezőinek halmozódása mentén válik világossá előttünk, hogy a megélhetési nehézségeket, az alapvető szükségletek hiányait és a tartós javak szűkösségét jelző tételek miképpen adódnak össze, a halmozódások aránya milyen ütemű, illetve a mért népességet milyen arányban osztja fel a mainstream társadalomra és az ebből kiszorulóakra. Mindezt talán tekinthetjük a nélkülözés mentén megjelenő egyenlőtlenségeknek is. A „nélkülözési küszöbök” jelen mérés esetében a következők: nem számít depriváltnak a válaszadók azon hányada, akik minden deprivációs tényezőtől mentesen, illetve egy vagy két tényezővel érintetten élnek. Az anyagi depriváció „felső határa” a három elemi tényező együttes jelenléte, vagyis az anyagi deprivációval érintettek azok, akik legalább három indikátor együttes fennállását szenvedik el. A legalább négy dimenzió egyidejű jelenléte pedig a súlyos anyagi depriváció.

1. táblázat: Az anyagi depriváció halmozódása (%)

	Nyíregyháza	Települések	Járás	Magyaro.*
Deprivációtól mentes	14,5	7,9	10,8	17,8
1 elemi indikátor szerinti depriváció	24,0	14,4	18,6	20,2
2 elemi indikátor szerinti depriváció	28,3	29,7	29,1	22,4
3 elemi indikátor szerinti depriváció	20,2	22,7	21,6	15,7
4 elemi indikátor szerinti depriváció	7,3	14,2	11,2	11,9
5 elemi indikátor szerinti depriváció	3,4	6,8	5,3	7,4
6 elemi indikátor szerinti depriváció	1,7	3,7	2,8	3,8
7 elemi indikátor szerinti depriváció	0,6	0,4	0,5	0,6
8 elemi indikátor szerinti depriváció	0,0	0,2	0,1	0,1
9 elemi indikátor szerinti depriváció	0,0	0,0	0,0	0,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
Nem számít depriváltnak	66,8	52,0	58,5	60,4
Anyagi depriváció	33,2	48,0	41,5	39,6
Súlyos anyagi depriváció	13,0	25,3	19,9	23,9

Forrás: saját számítások, 2015; *EU-SILC, 2014

Az 1. táblázat oszlopait áttekintve látható, hogy a deprivációtól való mentességtől, a 2 elemi indikátor együttes jelenlétéig a halmozódás gyors ütemű, ami kissé megtorpan a 3 dimenzió szerinti deprivációnál, majd a 4 és 5 dimenziók esetén a halmozódás ütemének csökkenését mutatják az arányszámok, végül a további halmozódás lelassul, vagyis a 6-9 dimenzió mentén alig tapasztalható, illetve nem is

mérhető. A táblázat alsó részén követhetőek az anyagi deprivációt megjeleníthető egyenlőtlenségek főbb értékei az összetett indikátorok mentén. Itt azt tapasztalhatjuk, hogy a mainstream bár valóban a többséget jelenti mindegyik mérés esetében, de ez nem a túlnyomó többség, hiszen változó mértékben mégis csupán éppen valamivel haladják meg az 50%-ot. A megkérdezettek fennmaradó hányadát viszont az anyagi depriváció sújtja. Ezen belül is átlagosan mintegy 10-25% körüli azok aránya, akik a súlyos anyagi deprivációval küzdenek, és így a társadalmi kirekesztettség kockázatát viselik.

A járás esetében a mért adatok úgy alakulnak, hogy a deprivációtól mentes népesség 10,8%, az 1 elemi indikátor szerinti depriváció 18,6%-ban, a 2 elemi indikátor szerinti pedig 29,1%-ban van jelen. Ez összességében azt jelenti, hogy a válaszadók 58,5%-a nem számít deprivátnak, amiből viszont az következik, hogy 41,5% viszont igen. Ezen belül az anyagi depriváció „felső küszöbén” élők, vagyis azok, akik „csak” 3 elemi indikátor szerint depriváltak, 21,6%-os arányt képviselnek, míg a legalább 4 tényező halmozódását jelentő súlyos anyagi depriváció 19,9%. Vagyis a nélkülözés mélysége, súlyossága szerinti megoszlás hozzávetőleg 20% körüli. A járáson belüli megoszlások hasonló egyenlőtlenséget mutatnak, mint ami az egyes elemi indikátorok megoszlásánál volt tapasztalható. Vagyis, Nyíregyháza kedvezőbb helyzete jelentősebbnek mondható. Ez már a deprivációtól mentesek, járáshoz viszonyított, magasabb arányánál (14,5%) is szembeötlik, de a viszonylag jó helyzetben lévő, 1 vagy 2 indikátor jelenlétével bírók is nagyobb arányt képviselnek (24,0%, 28,3%). Így összességében, a nyíregyházi válaszadók 66,8%-a nem tekinthető nélkülözőnek, az anyagi depriváció jelenléte pedig 33,2%-os arányt mutat. Ezen belül a súlyos helyzetűek aránya 13,0%, a járási 19,9%-kal szemben, viszont a „csak” 3 indikátor szerinti depriváció 20,2%-os értéke közel azonosnak mondható a 21,6%-os járási aránnyal. Ez azt jelenti számunkra, hogy az anyagi deprivációba éppen belépők száma közelítőleg azonos a járásszékhely és a járás vonatkozásában, a súlyosabb nélkülözés viszont járási szinten jellemzőbb. Mindezekből könnyű belátni még számok ismerete nélkül is, hogy a járási átlagokhoz a települések „járulnak hozzá” a magasabb deprivációs értékekkel. Az 1. táblázat településekre vonatkozó oszlopának arányszámait szemléletesen ábrázolják a rosszabb életkörülményeket. A deprivációtól mentesek aránya 7,9%, ami alacsonyabb a 10,8%-os járási adattól, és jelentősen elmarad a Nyíregyháza esetében mért 14,5%-tól. Ez a jelenség figyelhető meg az 1 elemi indikátor szerinti depriváció esetében is: a településeken 14,4%, a járási 18,6%-os, illetve a járásszékhelyi 24%-os aránnyal szemben. Illetve további magasabb arányszámok jelennek meg a 4-6 indikátorok mentén. A 2-3 elemi indikátor szerinti nélkülözés arányai viszont nem térnek el jelentősebben. Tulajdonképpen az tapasztalható, hogy a járási településeken élők közül kevesebben vannak a jó életkörülményekkel rendelkezők, a deprivációba belépők (22,7%) viszont közel azonos szinten állnak. Ebből kiszámíthatjuk, hogy akkor a súlyos anyagi depriváció aránya lesz magasabb. Ezt a mérési adatok is alátámasztják, hiszen a települések vonatkozásában azok, akik nem számítanak deprivátnak 52%-os arányban, az anyagi deprivációban érintettek pedig 48%-ban, továbbá ennek súlyos megjelenési formája 25,3%-ban van jelen. Ezzel

szemben a járásban ezek az adatok rendre 58,5%, 41,5%, 19,9%, Nyíregyházán pedig, 66,8%, 33,2%, 13,0%.

Érdekesen alakul a járás relatív helyzete a magyarországi adatokhoz viszonyítva (lásd 1. táblázat). Első pillantásra az elemi indikátorok eloszlásánál tapasztaltak látszanak beigazolódni, vagyis a járásban élők életkörülményei rosszabbak. Ezt erősíti több adat is, hiszen 10,8% csupán a deprivációtól mentesek aránya a 17,8%-os magyarországi adatához képest, továbbá a depriváltak nem számító válaszadók 58,5%-ot képviselnek, és az anyagi depriváció 41,5%, míg Magyarország esetében e két utóbbi mérőszám 60,4%, illetve 39,6%. Ha csak ez utóbbi adatokat ismernénk, akkor nagy valószínűséggel azt feltételeznénk, hogy egyértelmű a járási lakosság magasabb nélkülözési aránya. De, és itt érhető tetten az érdekes fordulat, a súlyos anyagi deprivációban érintettek járási aránya 4 százalékponttal alacsonyabb, ugyanis a kirekesztettség kockázatával élők 19,9%-ban jelennek meg, míg Magyarországon ez 23,9%, vagyis a szegénység mélységében rejlik az eltérés, amit megfigyelhetünk a négyenél több indikátor szerinti halmozódási adatok összevetésével is. Am van további magyarázat is. A korábbi meghatározás szerint az anyagi depriváció a legalább 3 elemi indikátor szerinti halmozódás. Ha ebből egyszerűen kivonjuk a súlyos anyagi depriváció értékét, vagyis a legalább 4 elemi indikátor szerinti halmozódást, akkor a „csak” 3 elemi indikátor szerinti deprivációs értéket kapjuk, ami viszont a járásban magasabb, 21,6%, a Magyarországra vonatkozó 15,7%-kal szemben (lásd 1. táblázatban, *EU-SILC, 2014) Vagyis járási szinten az anyagi depriváció ki/belépői, a határmezsgye bizonytalanságán egyensúlyozók lehetnek többen. Tehát az érdekesnek vélt fordulatok mögött a következő helyzet látszik kibontakozni: bár a járáshoz képest Magyarországon többen élnek megélhetési nehézségek nélkül, viszont a szegények szegényebbek is egyúttal, vagyis a társadalmi kirekesztettség kockázata átlagosan magasabb hazánkban, mint a Nyíregyházi járásban. Ez a kedvezőnek tűnő kép viszont nem jelenti azt, hogy ilyen lenne a helyzet az egész járáson belül, vagyis a megoszlás egyenlőtlen, mégpedig igen jelentősnek mondhatjuk ezt az egyenlőtlenséget. Ugyanis Nyíregyháza még a magyarországi átlagoktól is jobb életkörülményeket jelző értékekkel bír, mind a depriváltak nem számító körében (66,8%), mind az anyagi deprivációban (33,2%), és annak súlyos megjelenési formájában (13%). Ezzel szemben a többi járási település jelentősnek mondható mértékben marad el (legalább is két jelzőszám tekintetében) a magyarországi átlagoktól. Számokban kifejezve ez a következőképpen alakul a mérés alapján: a települések átlagában nem számít depriváltak a mért népesség 52%-os aránya, míg a magyarországi átlag 60,4%. Az anyagi depriváció jelenlét a településeken 48%, Magyarországon pedig 39,6%. Vagyis a települések lemaradása, hátránya mintegy 8 százalékpont. Ettől kisebb különbség látszik a súlyos anyagi depriváció, vagyis a társadalmi kirekesztettség kockázata területén. Ugyanis a 25,3%-os települési átlag és a magyarországi 23,9%-os adat között csupán valamivel több, mint 1 százalékpont eltérés mutatkozik.

Néhány szóban összefoglalva az anyagi depriváció halmozódására vonatkozó elemzést megállapíthatjuk, hogy a 2015. évi mérések alapján nagy átlagban a járásban élők életkörülményei elmaradnak a magyarországi átlagtól, hiszen az itt

élők között kevesebb azoknak a száma, akik nem ismerik a nélkülözés egyetlen formáját sem. Viszont az anyagi depriváció súlyosságát tekintve valamivel kedvezőbb a kép, mivel a deprivációtól érintettség inkább a 3 elemi indikátor halmozódásában jelenik meg, vagyis, ha elenyésző mértékben is, de a szegénységbe éppen be- és/vagy az onnan éppen kilépők száma valamivel magasabb, mint Magyarországon. Az anyagi depriváció járáson belüli halmozódása viszonylag jelentősebb egyenlőtleniséget mutat Nyíregyháza javára, ami nem meglepő, hiszen járás- és megyeszékhelyről, megyei jogú városról van szó. Annál inkább érdekesnek látszik, hogy nem csupán a járáshoz és a járás többi településéhez képest tapasztalható a jobb életminőség, hanem a magyarországi átlagokat is meghaladja. Mégpedig a jó körülmények között élők vonatkozásában több mint 6 százalékponttal, az anyagi depriváció terén pedig több mint 3 százalékponttal. Ettől is kedvezőbb képet mutat a város a súlyos anyagi depriváció jelenlétét tekintve, ugyanis a társadalmi kirekesztettség kockázatával élők aránya itt 13%, míg az országos átlag 23,9%.

3.3 Az anyagi depriváció, mint a szegénység néhány szürke árnyalata

Nagyon leegyszerűsített vélekedés szerint szegény az, akinek nincs elég pénze. De kérdés, hogy ténylegesen szegénynek mondható-e valaki, aki a megkérdezés pillanatában ugyan nem rendelkezik elegendő jövedelemmel, de előtte és/vagy utána egy nappal, egy héttel (és még folytathatnánk az időbeli felsorolást) helyzete fordulatot vett és/vagy vesz. Így életkörülményeiben, életminőségében esetlegesen nem jelentkezik a szegénység, mert az adott pillanatnyi rossz helyzete nem akadályozza meg abban, hogy a társadalom többsége által elismert, természetesnek tartott minőségben és mértékben biztosítani tudja a családjá és maga számára az élelmet, ruházatot, meleg és biztonságos hajlékot, s más anyagi javakat, ami végső soron a társadalmi integrációját is jelenti. A kérdés meg is fordítható. A társadalom integrált tagjának tekinthető-e valaki akkor, ha a megkérdezés pillanatában elegendő jövedelmi forrásokkal rendelkezik, de előtte éveken át tartós munkanélküliként felélte addigi tartalékait, javait létfenntartásának biztosítására, és az ebből eredő hátrányait rövid idő alatt nem tudja behozni? A példabeli élethelyzetek viszont kihatnak az életkörülményekre, ami az életminőség egyik tényezője. Ezek a kérdések a társadalomtudósokat is foglalkoztatták, foglalkoztatják, mint azt a tanulmány első részében is próbáltam vázlatosan ismertetni, aminek lényege a következő. Miután a jövedelmi viszonyok különböző élethelyzeteket, életkörülményeket takarhatnak, többek között a társadalomból való kiszorulás lehetőségét is, az ebbe az irányba mutató feltételezéseket érdemes megvizsgálni, melynek egyik módszereként kínálkozik az anyagi depriváció, mint a szegénység különböző aspektusainak mércéje, amit jelen tanulmányban a szegénység szürke árnyalataiként fogalmaztam meg. Azonban ugyanaz a helyzet fordulhat elő, mint a jövedelmi helyzet mérése esetén, ha az anyagi deprivációt önmagában vizsgáljuk, nem kapunk teljes képet. Ezért tanulmányom következő részében megkísérlem a források és fogyasztás oldalának összekapcsolásával a szegénység néhány szürke árnyalatát felderíteni.

Előjáróban ismét meg kell említeni két, fontos tényezőt. Az egyik a jövedelmi szegénység meghatározása, mely szerint szegény az, akinek az egy főre jutó relatív, ekvivalens nettó jövedelme a medián jövedelem 60%-a alatt van, az OECD2 ekvivalencia skála alkalmazása mellett (skála: felnőtt 1; további felnőtt 0,5; gyermek 0,3 súlyú fogyasztási egység). A vizsgálat körülményeit tekintve megjegyzendő, hogy az anyagi deprivációhoz rendelhető jövedelem-változó meghatározásához alacsony elemszám állt rendelkezésre, ami a megkérdezettek nagyon alacsony válaszadási hajlandóságából fakadt. A másik az anyagi depriváció és a jövedelmi viszonyok összekapcsolásával más megoszlási arányok jönnek létre, mint az anyagi depriváció önmagában történő vizsgálatkor, miután két változó „metszéspontjai” kerültek a mérés fókuszába.

A szegénység két dimenziójának összekapcsolásához és együttes megfigyeléséhez a mért népesség jövedelem szerinti felosztására volt szükség, mely a fentiekben meghatározott jövedelmi, szegénységi küszöb alkalmazásával, a nem szegény és jövedelmi szegény csoportosítással történt. Az anyagi depriváció fő komponensei (nem számít depriváltak, anyagi depriváció, súlyos anyagi depriváció) mellett megjelenítésre került a halmozódás vizsgálatánál meghatározott két tényező is (nincs deprivációs tényező – lásd: deprivációtól mentes, csak 3 indikátor van jelen – lásd: 3 elemi indikátor szerinti depriváció). Ez utóbbit az indokolja, hogy a vizsgálat során ugyan nem tekinthetőek főbb tényezőknek, de jelentőséggel bírnak, hiszen az első esetében a népesség azon részét jelzik, akik egyáltalán nem szenvednek szükségletet, a 3 tényező együttes jelenléte pedig az anyagi depriváció felső küszöbének tekinthető, ahol a deprivációba éppen belépők és/vagy a súlyos deprivációból éppen kikerülők helyezkedhetnek el.

2. táblázat: Az anyagi depriváció alakulása a jövedelmi viszonyok mentén (%)

	Nyíregyháza		Települések		Járás	
	Nem szegény	Jövedelmi szegény	Nem szegény	Jövedelmi szegény	Nem szegény	Jövedelmi szegény
Nincs deprivációs tényező	12,4	0,0	9,9	0,0	11,5	0,0
Nem számít depriváltak	56,9	20,0	47,0	26,0	53,4	24,2
"Csak" 3 indikátor van jelen	24,1	30,0	25,9	8,8	24,9	15,2
Anyagi depriváció	43,1	80,0	53,0	74,0	46,6	75,8
Súlyos anyagi depriváció	19,0	50,0	27,1	65,2	21,7	60,6

Forrás: saját számítások, 2015

Talán nem meglepő, ha a 2. táblázat jövedelmi szegénység oszlopait nézve azt tapasztaljuk, hogy a jövedelem szempontjából szegénynek számítók mindegyike, még ha csekélyebb értékben is, de szükségletet szenved (lásd: a nincs deprivációs tényező sorok értéke minden települési egység tekintetében a 0 értéket vette fel, a nem számít depriváltak komponensben helyet foglaló 1 és/vagy 2 tényezőben érintettek pedig 20-26% közötti arányban jelennek meg). A nem szegények tekintetében azt láthatjuk, hogy a depriváltak nem számítók és a deprivációtól teljesen mentesek között elhelyezkedők száma mintegy 35-45% között mozoghat (ők, akiknél 1 és/vagy 2 deprivációs tényező halmozódása már jelen van), ami elég

magasnak tűnhet, hiszen a jövedelmük a küszöbérték fölött van. Mindez azt a jelenséget látszik alátámasztani, amit a depriváció elemi indikátorainak eloszlásánál tapasztaltunk, vagyis a tartalékképzés gondot okoz a mért népességnek.

Konkrétan az anyagi depriváció jelenlétét mutató adatokat figyelve láthatjuk, hogy a jövedelmi szegénység, a megélhetési nehézségek és a tartós javak szűkössége egyszerre van jelen a jövedelmi szegények körében, és valószínűsíthetően további mérésekkel szoros kapcsolatot is találnánk a járásban is és ezen belül az összes településen is. A jövedelmi szegények anyagi deprivációs értékei: Nyíregyháza 80%, települések 74%, járás 75,8%. Ezen belül egyrészt magas értékeket mutat a súlyos anyagi depriváció, vagyis a járás egészére érvényes lehet a tartósan fennálló szegénység, ami a társadalomból való kirekesztődéssel járhat. Sőt, elszenvedői a kirekesztettség két kockázatát is viselik egyszerre, hiszen a jövedelmi szegénység is sújtja őket. Másrészt viszont a „csak” 3 indikátor mentén deprivált jövedelmi szegények közül a városban élők vannak valamivel kedvezőbb helyzetben a szegénység tartósságát illetően, 30%-os arányukkal, a települések 8,8%-os értékével szemben, hiszen az ebben a pozícióban elhelyezkedők feltehetően a szegénységbe és deprivációba lépőket jelentik, vagyis a tartósan rossz helyzetek még feltehetően nem állandósultak.

A jövedelmi szempontból szegénynek nem számítók adatsorai azt mutatják, hogy a jó életkörülmények között élők, akiknél egyáltalán nincs deprivációs tényező jelen, hozzávetőleg a nem szegény népesség 10%-át alkotják. Ehhez hozzárendelve azokat, akik már 1 és/vagy két tényezőben érintettek, azt tapasztalhatjuk, hogy azok, akik nem számítanak depriváltaknak, nincsenek többségben a településeken (47%), de a járási (53,4%), illetve a városi (56,9%) sem mondható elsöprő többségnek, hiszen éppen csak túlhaladják az 50%-ot. Ebből egyenesen következik, hogy az anyagi depriváció jelenléte igen magas arányban van jelen nem csupán a településeken (53%), hanem a járásban is (46,6%) és a városban is (43,1%), pedig a lakosság e része legalább a minimális forrásokkal rendelkezik, hiszen a szegénységi küszöb feletti jövedelemmel rendelkeznek. Nyíregyháza esetében további jelentősége is van a számoknak, amelyek itt azt jelzik, hogy az elemi tényezők halmozódásánál látszó, az országos adatot is meghaladó jólét esetlegesen mégsem olyan egyértelműen jelent valóban jó helyzetet. De visszatérve a nem szegények anyagi deprivációjára, a súlyos és kevésbé „rossz” nélkülözési helyzetek megoszlása azt mutatja, hogy mind a város, mind a települések, mind a járás tekintetében közel fele-fele arányban van jelen a súlyos anyagi depriváció. Nyíregyháza 19%, települések 27,1%, járás 21,7% és a 3 indikátor együttes jelenléte Nyíregyháza 24,1%, települések 25,9%, járás 24,9%). Ha ez utóbbi komponensre úgy tekintünk, mint az anyagi depriváció felső küszöbére, akkor a nem szegények esetében itt helyezkednek el azok, akiket a deprivációból kilépőknek tekinthetünk, a súlyos deprivációban érintettek pedig nagy valószínűséggel a dolgozó szegények táborához tartoznak.

Miután a járásra vonatkozó adatok a nyíregyházi és települési arányok átlagából áll elő, érdemes az eddig leírtakat külön-külön összegezni a járásszékhelyre, valamint a településekre fókuszálva. Az világosan látszik a 2. táblázatban is, hogy a járásszékhelyen élő nyíregyháziak jobb helyzetben vannak a járást alkotó, többi

település összességéhez képest. A nem szegények körében a nélkülözéssel egyáltalán nem találkozók 12,4%-ot képeznek, a depriváltak nem számítók 56,9%-os arányán belül. Ez utóbbi érték azt is jelenti, hogy a jó helyzetűek többségben vannak, de ez a „többség” nem kecsegtet a stabil jólét meglétével, hiszen csupán 6,9%-kal haladja meg az 50%-ot. Mindebből következik, amit az anyagi depriváció 43,1%-os értéke is mutat. A szegénységi küszöb feletti jövedelmek jelentős hányada valószínűleg nem biztosítja a megélhetést, legalábbis nem azt a szintjét, amit a társadalom többsége elfogadottnak tekint. Ezt támasztja alá a mért népesség anyagi depriváción belüli megoszlása is, miszerint a depriváció súlyos formájával a nem szegény nyíregyháziak 19,0%-a (feltehetőleg) dolgozó szegényként küzd, és a kirekesztettség egyik kockázatával is számolnia kell. Azonban némileg kedvezőnek nevezhető a „csak” 3 indikátor szerint depriváltak 24,1%-os aránya, ami a depriváltak több mint felét takarja. Ugyanis a depriváció határához közel elhelyezkedők számára még van esély a kirekesztettség kockázatát elkerülni, akár a deprivációba bekerülőkről, akár az onnan kifelé tartókról is legyen szó.

A járásszékhelyen megkérdezett jövedelmi szegények 20%-a nem deprivált, vagyis rendelkeznek még tartalékokkal, és valószínűleg szegénységük is csupán átmeneti, legalábbis a mérés pillanatában ennek látszik. Az anyagi depriváció és jövedelmi szegénység együttes fennállásából feltételezhető tartós szegénység aránya viszont jelentősen magasnak mondható a 80%-os értéket tekintve, miután azt jelzi, hogy a tartós szegénység van jelen inkább a városban. Ezt alátámasztja, hogy a kirekesztettség két kockázatát is viselők 50%-os arányt képviselnek az anyagi depriváció megoszlását tekintve.

A településeken mért adatok ettől rosszabb képet mutatnak. A jövedelmi viszonyai tekintetében szegénynek nem számítók körében csupán 47%-ot tesznek ki azok, akik nem számítanak depriváltaknak, vagyis a mainstream nem a társadalmilag elvárt körülmények között él, hanem szűkölködik. Nagy valószínűséggel jövedelmeik messze elmaradnak az országos átlagtól, ami a közfoglalkoztatás magas arányára is utalhat. Az anyagi depriváció megoszlása sem biztató. Bár Nyíregyházához képest valamivel többen vannak a határmezsgyén elhelyezkedők, akiknél 3 deprivációs index van jelen (25,9%), de a súlyos anyagi depriváció mértéke még ettől is magasabb, 27,1%, tehát azt látjuk, hogy a járási településeken élő, jövedelmileg nem szegények több mint negyede a peremre szorulást jelentő mértékig szenved szűkséget. A jövedelmi szegények ettől is rosszabb, szinte tragikusnak mondható képet mutat. Igaz, hogy az anyagi depriváció 74%-os aránya alacsonyabb a nyíregyházi 80%-hoz képest, de a depriváción belüli megoszlás azt mutatja, hogy a határmezsgyén elhelyezkedők, akik számára nagyobb esély látszana a kirekesztettség elkerülésére, csupán 8,8%-ot képeznek. Ez és a súlyos anyagi depriváció 65,2%-os mérési adata együttesen arra enged következtetni, hogy a járás településeinek összességében, a járásszékhely kivételével, a társadalmi kirekesztettség két kompozit indikátora is (jövedelmi szegénység, súlyos anyagi depriváció) jelentős mértékben és tartósan van jelen.

Nyíregyháza és a járás településeinek részletes elemzése felvillantotta számunkra, hogy a szegénységnek olyan formái is jelen vannak, melyek pusztán a

jövedelem vagy az anyagi depriváció vizsgálatával nem mutathatók ki csupán feketén vagy fehéren, mert mögötte számos szürke árnyalat is meghúzódik, és ezek ismerete nélkül a szegénységből és kirekesztettségéből kivezető út megtalálása is nehezített. De fentiek összegzéseként nézzünk meg néhány jelzőszámot, melyhez ismét beemelésre kerülnek a Nyíregyházi járás és Magyarország adatai, a relatív helyzetek elemzéséhez.

3. táblázat: Jelzőszámok a jövedelmi viszonyok mentén. (%)

	Nyíregyháza	Települések	Járás	Magyaro.**
Csak jövedelmi szegénység	1,4	5,8	3,5	3,8
Csak súlyos anyagi depriváció	17,7	21,2	20,6	13,2
Jövedelmi szegénység és súlyos anyagi depriváció	3,4	14,4	8,8	4,8

Forrás: saját számítások, 2015; **EU-SILC, 2014

A 3. táblázat meglehetősen jól demonstrálja számunkra a szegénység megnyilvánulásainak főbb irányvonalait. E szerint mind az országban, mind a Nyíregyházi járásban a megfosztottságban, anyagi szűkösségben megjelenő szegénységre utaló, súlyos anyagi depriváció nagyságrendekkel magasabb arányban van jelen, mint a szegénység átmenetiségének esélyét magában hordozó csak jövedelmi szegénység. Sőt, ez utóbbihoz képest minden vizsgált egységben magasabb azok száma, akik a kirekesztettség két kockázatával élnek, vagyis tartós és mély szegénységük, megfosztottságuk behozhatatlan hátrányait viselik. Magyarországhoz viszonyítva árnyaltabb a kép. Járási szinten a csak jövedelmi szegénység 3,5%, ami közel azonos értéket mutat a hazai átlaggal (3,8%). Ezzel ellentétben a csak súlyos anyagi depriváció 20,6%-os aránya közel 7 százalékos hátrányt mutat a magyarországi 13,2%-hoz viszonyítva. Továbbá a legrosszabb helyzetűek aránya is igen kedvezőtlenül alakul, hiszen a járásban 8,8%, míg a hazai átlag ehhez képest alacsonyabb, 4,8%. A járási adatok átlagai mögött pedig az látszik, hogy a járásszékhelyen valamivel kevesebben vannak a legrosszabb jövedelmi és anyagi helyzetben lévők, hiszen 3,4%-os arányuk alatta marad az országos átlagnak, ami 4,8%. Viszont a csak jövedelmi szegények 1,4%-os, illetve a csak súlyos anyagi deprivációval élők 17,7%-os értéke két dologra is utal. Egyrészt arra, hogy a hazai viszonyokhoz képest, többen élnek súlyos anyagi nélkülözésben úgy, hogy jövedelmeik a szegénységi küszöb feletti, tehát valószínűleg korábban már felérték tartalékaikat, vagy nem is voltak képesek azt felhalmozni, vagyis a szegénység hosszabb távon jelen volt már korábbi életükben, és az eddig felhalmozott hátrányaik behozhatatlannak ígérkeznek. A másik, hogy a megfosztottságot halmozottan elszenvedők magas arányával szemben a hazai átlagnál is kevesebben vannak azok, akik a mérés pillanatában a szegénységi küszöb

alatti jövedelemmel rendelkeztek ugyan, de minden más szempontból a társadalom integrált tagjainak számítanak. A járást alkotó többi település minden jelző szám mentén tragikusnak mondható képet mutat. A csak súlyos anyagi depriváció 21,2%-os mérési adata 8 százalékponttal marad el a hazai átlagtól, a kirekesztettség két kockázati tényezőjének együttes fennállása pedig majdnem pontosan 10 százalékpontnyival rosszabb, amit a kirekesztettség jelentősebb kiterjedtségének is tekinthetünk. Ezek alapján a csak jövedelmi szegények 5,8%-os aránya terén felmerülhet az a kérdés, hogy az egy szempontból fennálló szegényeknek van-e esélye „visszakapaszkodni”, vagy a tartós szegénység és peremre szorulás felé vezető út első lépéseit tették meg.

Összegzés

A vizsgálat során azt feltételeztem, hogy a Nyíregyházi járásban jelenlévő súlyos anyagi depriváció, mint a társadalmi kirekesztettség egyik kockázata, magasabb a Magyarországra vonatkozó adatokhoz képest. Továbbá azt is feltételeztem, hogy a járási adatokon belüli megoszlásokat tekintve, a nyíregyháziak életkörülményei lesznek kedvezőbbek. Az elemi indikátorok és azok halmozódása, valamint a jövedelmi viszonyok vizsgálatba való bevonása azzal az eredménnyel járt, hogy a főbb tendenciák mentén többségében beigazolódott ugyan az előzetes feltevés, de ettől árnyaltabb a kép.

Az anyagi depriváció elemi indikátorainak eloszlása azt mutatta, hogy a megélhetési nehézségeken belül, a tartalékképzés területén belül jelentkezik leginkább a járás lemaradása. Magyarországon a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 76,1%, és a nyaralást a népesség 59,8%-a nem tudja fedezni, addig ez járási szinten rendre 80,6%, 67,3%. A hátralék előfordulása is hasonló képet mutat, Magyarországon átlagosan 24,9%-ban van jelen, míg a Nyíregyházi járásban ez 31,4%. A járási adatok megoszlásában jelentősebb egyenlőtlenység látszik Nyíregyháza és a járás többi települése között. A tartós anyagi javak közötti egyenlőtlenység még csekélynek is mondható, a megélhetési nehézségek közötti, több százalékpontos eltérésekhez képest. Amíg Nyíregyházán a váratlan kiadás fedezésének képtelensége 75,0%, és nem engedheti meg magának az egy heti nyaralást a mért népesség 56,7%-a, addig a járás többi településén ez 85,1%-ban, illetve 75,9%-ban van jelen. A hátralék előfordulása 26,2%, a hús/hal fogyasztásának hiánya kétnaponta 15,4%, és a lakás nem kielégítő fűtése 7,9% a járásszékhelyen, a járás többi településének átlagában ez rendre 35,6%, 36,0% és 11,7%.

A depriváció halmozódásából előálló összetett indikátorok azt mutatták, hogy mind hazai (60,4%), mind járási viszonylatban (58,5%) a jobb helyzetűek, akik nem számítanak depriváltak, többségben vannak, bár mint látjuk, a járásban ez valamivel alacsonyabb szintű. Az anyagi depriváció mutatója viszont eltér, mégpedig Magyarország javára. De a járás rosszabb helyzete nem ilyen egyértelmű, hiszen a súlyos anyagi depriváció itt csupán 19,9%, míg a hazai adat 23,9%. Ez két okra is visszavezethető. Egyrészt a járásban magasabb a deprivációs küszöb felső határán élők száma, vagyis azoké, akik esetében a halmozódás 3 elemi indikátor

együttes jelenlétében nyilvánul meg (21, 6%). Másrészt viszont e kedvező kép annak is köszönhető, hogy a járáson belüli megoszlás szélsőséges. A települések igen súlyosnak mondható képet mutatnak, hiszen többségben vannak azok, akik érintettek az anyagi deprivációban (48,0%), és ezen belül is 25,3%-os azok aránya, akiket ez súlyosan érint. Ezzel szemben Nyíregyháza rendre jelentősen kedvezőbb helyzetűnek látszik még az országos átlagokhoz képest is (nem számít depriváltnak 66,8%, anyagi depriváció 33,2%, súlyos anyagi depriváció 13%). Így elsősorban a város járul hozzá a súlyos anyagi depriváció járási átlagának kedvezőbb szintjéhez.

Az elemzés harmadik részében láthatóvá vált az anyagi depriváció és jövedelmi viszonyok szerinti megoszlások együttes vizsgálatával, az addig egyértelműnek hitt fekete-fehér kép néhány szürke árnyalattal is gazdagítható. Világossá vált, miszerint a szegénységi küszöb fölött élőket is érinti a szűkösség, a nélkülözés, mégpedig elég jelentős mértékben, és közöttük mintegy fele-fele arányban vannak azok, akik éppen érintettek és valószínűleg a deprivációból kifelé tartanak, valamint azok, akiket az anyagi depriváció súlyos formája sújt, és a tartós szegénységtől, a kirekesztettségtől csupán jövedelmük „nagysága” óvja, vagyis dolgozó szegények. A szegényekről is kiderült, hogy van náluk még szegényebb, akit nem csupán a nélkülözés súlyos halmozódása nyomorít, de ehhez a jövedelem hiánya is társul, ami a szegénység és kirekesztettség tartóssá válását is jelenti számukra.

Végül néhány mérőszám mentén került összegzésre mindaz, amit a szegénység különböző árnyalatairól megismerhettünk. Azt láthattuk, hogy a csak jövedelmi szegények aránya közel azonos szinten áll a járásban (3,5%) és Magyarországon (3,8%). De a súlyos anyagi depriváció tekintetében már jelentős hátrányt szenved a Nyíregyházi járás (20,6%) a hazai életkörülményekhez viszonyítva (13,2%), amit tovább súlyosbít, hogy a kirekesztettség két kockázati tényezőjének együttes fennállása terén is nagyobb kiterjedtséget mutat a szegénység (a járásban 8,8%, Magyarországon 4,8%). A települések és Nyíregyháza viszonylatában ismét a települési hátrányok igazolódtak, bár a súlyos anyagi depriváció kiterjedtsége Nyíregyházán sem mondható kedvezőnek (17,7%).

Összességében az látszik, hogy Magyarországon és ezen belül a Nyíregyházi járásban leginkább tartalékképzési gond van jelen, ami egyrészt fakadhat az alacsony jövedelmekből és/vagy a szegénység időbeli tartósságából, de mindenképpen azt jelzi, hogy a lakosság jelentős része kiszakadó-félben van a társadalom szövetéből. S bár a Nyíregyházi járáson belül a járásszékhely Nyíregyháza helyzete kedvezőbbnek tűnik a többi település szinte visszafordíthatatlannak látszó kirekesztődésével szemben, ez a jobb életkörülményeket sejtető előny igen bizonytalanul látszik.

A szerző

Szilicsány Éva Panna okleveles szociális gazdaság szakember.

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

Irodalomjegyzék

- 1.) Ferge Zs. (1991): Szociálpolitika és társadalom. ELTE szociológiai Intézet Szociálpolitikai Tanszék. T-Twins Kiadói és tipográfiai Kft, Budapest.

- 2.) Fusco A., Guio A. C., Marlier E. (2010): Income poverty and material deprivation in European countries. Eurostat Methodologies and working papers. Luxembourg. Publications Office of the European Union
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-10-030/EN/KS-RA-10-030-EN.PDF.
- 3.) Gábos A., Szívós P., Tátrai A. (2013): Szegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon, 2000-2012. In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban. Budapest. TÁRKI Monitorjelentések 2012.
- 4.) Gábos A., Szívós P., Tátrai A. (2015): Jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség jellemzői Magyarországon In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): Jól nézünk ki (...?!). Háztartások helyzete a válság után. Budapest. TÁRKI Monitorjelentések 2014.
- 5.) Guio A. C. (2009): What can be learned from deprivation indicators in Europe. Eurostat Methodologies and working papers. Luxembourg. Publications Office of the European Union.
- 6.) Havasi É. (2006): Megélhetési nehézségek, anyagi depriváció. In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): feketén, fehérén. TÁRKI Monitorjelentések 2005. Budapest
- 7.) Havasi É. (2008): Nem csak a pénz... megélhetési nehézségek, anyagi depriváció In: Szívós P., Tóth I. Gy. (szerk.): Köz, teher, elosztás. Budapest TÁRKI Monitorjelentések 2008.
- 8.) Malakucziné Póka M. (2015): a Nyíregyházi járás települési szerkezeti, demográfiai, háztartási jellemzői. (Jelen kötetben)
- 9.) Spéder ZS.(2002): A szegénység változó arcai – Tények és értelmezések. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó. Budapest
- 10.) Péter L. (2006): Vázlatok a szegénység szociológiájához. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár
- 11.) Szoboszlai K. (2015): Lakásjellemzők a Nyíregyházi járásban és a megyeszékhelyen. (Jelen kötetben)

INTERNET:

EU-SILC, 2014, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>
Látogatás: 2015.09.14.

* EU-SILC, 2014, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
Látogatás: 2015.09.14.

** EU-SILC, 2014, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
Látogatás: 2015.09.14.